

УДК [159.942.5:355.01(477:470)]:615.851
DOI <https://doi.org/10.30970/PS.2024.21.10>

МЕТАФОРА НЕУСВІДОМЛЮВАНОГО АНАЛІТИЧНОГО ТРЕТЬОГО У ПСИХОТЕРАПЕВТИЧНІЙ ПРАКТИЦІ: МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ

Іван Данилевський,
*Університет економіки та права «КРОК»,
вул. Табірна, 30-32, м. Київ, Україна, 03113
danylevskyyia@krok.edu.ua*

Перед психотерапевтичною спільнотою сьогодні постає низка нових викликів та завдань. Частково вони пов'язані з вимогами часу, коли ситуація великої війни змушує переосмислювати та адаптувати практику, але також з необхідністю подолання посттоталітарного та постколоніального минулого, що призводить до стагнації психотерапевтичної думки, яка виявляється замкненою у тоталітарних дискурсивних практиках. Очевидною є потреба асиміляції сучасних реляційних поглядів. Розглянуто вплив на психотерапевтичну практику реляційного повороту, що може бути узагальнений трьома принципами: приматом пов'язаності, психоаналітичною герменевтикою, інтерсуб'єктивною онтологією. Мета статті полягає у висвітленні методологічного потенціалу метафори неусвідомлюваного аналітичного третього у психотерапевтичній практиці. Методи дослідження. Основним методом отримання результату є метод експертних оцінок. Результати. Зазначено, що для психотерапевтичного дискурсу метафори є основним інструментом фіксації змісту. Метафора є формою, за допомогою якої в процесі психотерапії конструється конкретний аспект процесу. Метафора неусвідомлюваного аналітичного (інтерсуб'єктивного) третього потрапляє у широкий семантичний простір метафор поля, вона допомагає оприсутнити неусвідомлювані процеси взаємного афективного впливу, результатом чого є «спільне творення» у психотерапевтичній діаді або групі, визнати та дослідити вплив кожної дійової особи на стосунок. Також розглянуто потенціал використання цієї метафори у терапії, зокрема в діадах «супервізор-супервізант» та «психотерапевт-клієнт». Крім того, у статті порушується питання про можливість рефлексії стосунків у психотерапевтичній парі. Висновки. Метод експертних оцінок дозволив зробити висновки, що використання метафори «неусвідомлюваний аналітичний третій» допомагає в метапозиції оцінити як терапевтичний процес загалом, так і власні переживання психотерапевта та його «білі плями». Це виявляється особливо корисним, для дослідження та опрацювання стагнацій та глухих кутів у терапевтичній діаді. Згадана метафора допомагає оприсутнити неусвідомлювані процеси взаємного афективного впливу, результатом чого є «спільне творення» у психотерапевтичній діаді, визнати та дослідити вплив кожної дійової особи на стосунок.

Ключові слова: третій, метафора, стагнація, психотерапевтична діада, реляційний поворот, інтерсуб'єктивна онтологія.

Постановка проблеми. Сучасна західна психотерапевтична думка вбирає в себе та збагачується масивом нових праць з філософії, нейропсихологічних досліджень, сміливо деконструє та критично переосмислює старі теорії.

На жаль, в той час, коли прогресивний світ вже досліджував нові ідеї, до України, що складно та болісно намагалась опрацювати та подолати своє посттравматичне, пост-авторитарне, постколоніальне минуле, зайшов «психотерапевтичний секонд-хенд». Цілі покоління вітчизняних психотерапевтів були виховані на теоріях та практиках стоїчної давнини, що з притаманною модерним практикам авторитаризмом та претензіями

на володіння істиною чудово вписались у пострадянський дискурс. Наше психотерапевтичне суспільство, що осцилює між ригідними авторитарними вихолощеними формами «класичної» психотерапії та обскурантизмом непсихологічних по своїй суті практик, потребує створення психічного простору, що поєднував би в собі психологічне розуміння та творчу свободу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Подібний період у розвитку психотерапії ми спостерігали у період після Другої світової війни, який поєднався із кардинальним зламом у світогляді та науці. Народився новий постнекласичний дискурс і нове розуміння людини в межах цього дискурсу. З певною затримкою, але психоаналітична психотерапія у Сполучених Штатах та Європі також пронизується цими ідеями. С. Мітчел говорить про «кризу впевненості» [19] та постулює «реляційний поворот» у психоаналізі [8].

«Реляційний поворот» визначається трьома найбільш узагальненими принципами психотерапії, що ґрунтуються на стосунку: приматом пов'язаності, інтерсуб'єктивною онтологією та психоаналітичною герменевтикою [18].

Примат пов'язаності зазначає, що реляційна модель ґрунтується на радикальній відмові від потягів на користь положення, що вся мотивація розвивається з нашого особистого досвіду обміну з іншими [8]. Звідси випливають універсальні теоретичні постулати, що підкреслюють реляційну перспективу: взаємодія з іншими у центрі уваги, формування стосунків, міжособистісно опосередкований досвід, прив'язаність, вплив інших на психічний розвиток, взаємна діадична комунікація, контекстуально зумовлений соціальний вплив та визнання конкуруючих суб'єктивностей.

Реляційний поворот суттєво охопив конструктивістську епістемологію та метод інтерпретацій. І. Хоффман назвав це «критичним» або ж «діалектичним» конструктивізмом, що ґрунтується на взаємному впливі й побудованому значенні [10; 11]. Таким чином, принцип **психоаналітичної герменевтики** означає, що інтерпретація не відкриває внутрішні приховані змісти, а є результатом спільного творення. Дуже близькою такому прочитанню є ідея У. Еко, що будь-який текст однаковою мірою створюється як автором, так і читачем [4; 5].

У рамках статті зупинимось докладніше на принципі **інтерсуб'єктивної онтології**. Зазначимо, що цей принцип має свою історію розвитку. Він бере начало у працях Г. Гегеля та Е. Гуссерля, що розглядали діалектику спільного та відмінного в узгодженні досвіду суб'єктів. Д. Стерн та Д. Бенджамін розглядають інтерсуб'єктивність як досягнення у розвитку, що полягає у визнанні існування та цінності інтерналізованого іншого [3; 27]. П. Фонагі схожим чином описує цей процес як розвиток менталізації, або здатності формувати рефлексивні судження про визнання та передбачення психічних станів себе та інших [7]. Р. Столоруо розглядає інтерсуб'єктивність як онтологічну категорію взаємозалежних суб'єктивностей, що переплітаються та породжують «поле» або «світ» [28]. З цієї причини ми простежуємо в інтерперсональних авторів тяжіння до таких метафор, як інтерсуб'єктивна система, поле, матриця тощо.

За допомогою цих метафор описують діадичну систему, яка виникає і стає контекстуально організованою як самостійна сутність. Інтерсуб'єктивність онтологічно конституїована: досвід завжди вбудований у конститутивний інтерсуб'єктивний контекст. Зазначимо принагідно, що метафора неусвідомлюваного аналітичного (або інтерсуб'єктивного) третього також є похідною такого стилю мислення.

Зміст цієї метафори ми визначаємо як діалектичний за своєю природою, інтерсуб'єктивно згенерований досвід, що ґрунтується на зв'язку суб'єктивностей терапевта та клієнта та породжує їхню спільну інтерсуб'єктивність, котра отримує власну суб'єктивність.

Неусвідомлюваний інтерсуб'єктивний третій постає своєрідним інструментом, котрий уможливило глибше розуміння перебігу складного комунікативного процесу, функцією котрого є формування смислових взаємобмін між системами психотерапевта та клієнта.

Тому **метою статті** є висвітлення методологічного потенціалу метафори неусвідомлюваного аналітичного третього у психотерапевтичній практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення метафори вже давно вийшло за кордони царини лінгвістики і осмислюється як філософське та ментальне явище. Когнітивна лінгвістика розглядає метафору як універсальну інкорпоровану здатність людського мислення, що трактується як глобальний механізм творчої концептуалізації [16] та є найважливішою функцією у пізнанні та описі світу. Метафора являє собою водночас спосіб пізнання дійсності, а також спосіб організації взаємодії з навколишньою дійсністю. Х. Ортега-і-Гассет вважає найважливішою функцією метафори інструмент мислення, за допомогою якого вдається дістатися до найвіддаленіших частин понятійного поля. Метафора подовжує «руку» інтелекту. Без метафори на ментальному горизонті утворився б пустир, що формально підпадає під юрисдикцію нашої думки, але фактично є неосвоєним та необробленим. Він також вважав, що метафора може бути чи не єдиним способом фіксації та осмисленого визначення об'єктів високого ступеня абстракції [24].

П. Рікер називає метафору навмисною категоріальною помилкою, бачить значення метафори в рушійній силі, що утворює порівняння. Для нього ідея категоріальної помилки наближає до мети, а дія механізму мовлення в області метафори полягає в розмитті логічних кордонів, завдяки чому виявляються нові подібності, невидимі в рамках попередньої класифікації. Тобто сила метафори полягає в умінні ламати наявне [26].

Д. Лакоф та М. Джонсон зазначають, що людська концептуальна система, в рамках якої ми мислимо, сама має метафоричний характер, концептуально людський організм структурований і визначений за допомогою метафор. Автори поділяють концептуальні метафори на три основні групи: структурні, орієнтаційні та онтологічні. Використовуючи структурні метафори, ми метафорично структуруємо одне поняття в рамках іншого; орієнтаційні метафори структурують всю систему поняття по відношенню до іншого, головним чином в рамках простору; в онтологічній метафорі поняття структурується в рамках фізичних об'єктів або речовин [14]. У цій класифікації метафору неусвідомлюваного аналітичного третього можна розуміти як онтологічну.

Як відомо, класичний психоаналіз тісно пов'язаний з інтрапсихічною моделлю функціонування психіки та, як наслідок, з концепцією позасвідомої фантазії. Принципово інший погляд представлено реляційним аналітиком А. Моделлом. Важко уявити собі будь-який процес мислення, куди не входить метафора. А. Моделл називає метафору валютою розуму. Він вбачає в ній фундаментальну та необхідну структуру людського розуміння, основну та незведену одиницю психічного функціонування. Саме за допомогою метафори ми створюємо нове сприйняття світу, організуємо та осмислюємо досвід. Метафора, як і пам'ять, лежить на кордоні між психологією та фізіологією. Можна сказати, що метафора є емерджентною властивістю розуму [20; 21; 22]. Е. Левенсон наголошував на існуванні потягу, або ж потреби до структури, що пояснювала б людську здатність до позасвідомої метафоричної обробки [15]. М. Кац вважає це основою для плазматичної моделі поля, що встановлює метафоричні процеси як основу людського досвіду [12]. А. Моделл йде ще далі, та позиціонує метафору як основу для позасвідомого. Для нього метафоричні процеси – це засоби, за допомогою яких людина опрацьовує досвід [20; 21; 22].

М. Кац пропонує скористатись підходом Ліхтенберга до мотиваційних систем, в спробі сформулювати теоретичну структуру, яка моделювала б використання позасвідомих метафоричних процесів для психоаналізу. Модель мотиваційних систем визначає

структуру та зміст для моделювання сцен, з відносною значимістю будь-якої з семи мотиваційних систем в даний момент часу для даного аналізу та в міжособистісному контексті. У моделі, що визначає позасвідомі метафоричні процеси як центральні, структура таких процесів описується як побудована з чотирьох основних компонентів. Ці компоненти є своєрідними, первинними стосунками, обцинними чи культурними чинниками, і навіть універсальними чи вродженими компонентами, які сприяють людському досвіду.

Крім того, метафоричний процес розвивається та змінюється протягом життєвого періоду людини. Це означає, що людський розвиток вбудований у метафоричні процеси. Несвідомі процеси індивіда описуються в термінах взаємодіючих метафоричних процесів [12]. М. Кац зазначає, що у процесі розвитку концепції позасвідомого у плазматичній моделі поля відбувся концептуальний прогрес, перехід від «стереотипних платівок Фрейда», що демонструють швидше завмерлу «оречевлену» та незмінну якість історії, до особистих міфів, принципів роботи, модельних сцен та метафоричних процесів. Ці плинні процеси, які діють у теперішньому і безперервно створюють досвід минулого, розкриваються в аналітичному процесі різними способами. Як здатність людини до структурування, так і метафоричні процеси можуть бути зрозумілі в контексті міжособистісного поля [12].

Варто зазначити також, що для психотерапевтичного дискурсу метафори є основним інструментом фіксації змісту, на відміну від наукового мислення, де цю функцію виконують поняття. Поняття апелює до найвищого рівня абстракції й вивільненості від контексту вживання, а метафора, навпаки, має максимально вписуватися в контекст індивідуального досвіду пацієнта чи певного психотерапевтичного процесу, включно з усіма емоційними нашаруваннями, які забезпечують високоіндивідуалізоване його прочитування. Метафора є формою, за допомогою якої в процесі психотерапії конструюється конкретний аспект процесу.

Для дослідження можливостей використання метафори «неусвідомлюваний інтерсуб'єктивний третій» у фреймі психологічних підходів, що базуються на стосунку було використано метод експертних оцінок. Було опитано 17 експертів, віком від 32 до 50 років, спеціалістів з психотерапевтичною освітою у психодинамічно зорієнтованих напрямках та гештальт-підході та досвідом психотерапевтичної практики від 4 до 25 років.

На запитання «Наскільки корисною (некорисною) може бути метафора неусвідомлюваного аналітичного третього у Вашій практиці?» більшість експертів зазначили, що знаходять таку метафору корисною. Відмічено, що вона (метафора) стосується динамічної взаємодії між аналітиком і пацієнтом і формує психоаналітичний простір, може дати аналітику глибше розуміння позасвідомої взаємодії, дає можливість думати, фантазувати, вчуватися в особливості контакту, а також стимулювати самоспостереження. Ця метафора може бути допоміжною, особливо в довготривалій роботі, для опрацювання та виходу із стагнацій у процесі психотерапії: «третій є маяком, який може і підсвітити, і указати на проблемні місця в роботі». Через «персоніфікацію» третього з'являється можливість думати про вплив поля на терапевтичний стосунок, а також додає впевненості у ситуації невизначеності стосунку.

Отже, Третій – це поняття, що допомагає в метапозиції оцінити як терапевтичний процес, так і власні переживання психотерапевта та його «білі плями» або ж «сліпі зони», «допомагає вийти з лабіринту».

Узагальнюючи відповіді експертів на запитання «Які питання метафора неусвідомлюваного інтерсуб'єктивного третього може допомогти Вам вирішити?», можна сказати, що більшість відповідей адресує нас до питань перенесення та контрперенесення, або ж взаємного афективного впливу, як про це говорять сучасні реляціоністи, та широкого спектру пов'язаних з цим питань: сцен та розігрувань, психотерапевтичних стосунків та

зв'язків, досвіду витримування напруги та динаміки розвитку в стосунках, дослідження та розуміння «сліпих плям» кожного учасника психотерапевтичної пари, та самого стосунку, вихід з «глухих кутів» через створення або трансформацію психотерапевтичного простору, а через нього – трансформацію самих психотерапевтичних стосунків, питання якості і культури стосунків між психотерапевтом і пацієнтом в цілому. Інший важливий фокус, на який вказують експерти, – увага до власного досвіду психотерапевта та його впливу на психотерапевтичний стосунок. Також експерти відмічають потенційну користь використання метафори Третього для дослідження та розуміння інтерсуб'єктивних процесів в групі.

Отже, метафора неусвідомлюваного аналітичного (інтерсуб'єктивного) третього допомагає нам оприсутнити неусвідомлювані процеси взаємного афективного впливу, результатом чого є «спільне творення» у психотерапевтичній діаді або групі, визнати та дослідити вплив кожної дійової особи на стосунок.

Відповіді експертів на питання «З якими іншими категоріями психодинамічно орієнтованої терапії Ви бачите схожість або зв'язок?» дозволяють побачити декілька основних фреймів, зокрема: польові теорії; емерджентність систем; перенесення та контрперенесення, опір, проєктивна ідентифікація; сцена, розігрування, спільне імпліцитне знання, невербальне звучання в травмі; об'єктні стосунки, контейнерування, бета-елементи за У. Біоном.

Отже, якщо узагальнити ці ідеї, можна побачити, що метафора неусвідомлюваного інтерсуб'єктивного третього потрапляє у широкий семантичний простір метафор поля, що представлені різними авторами та теоріями. М. Кац виділяє три основні теорії: міфопоетичну В. та М. Бараже, що бере свої початки в аргентинському психоаналізі, онейричну, представлену послідовниками ідей У. Біона та плазменну, що об'єднує різноманітний спектр реляційних авторів [12].

Оригінальними та багатими ідеями відгукнулись експерти на запитання «Які асоціації або особисті наративи викликає ця метафора?». Наприклад, погляд на Третього, як на аналітичну дитину, в якій є риси обох батьків з психотерапевтичної діади; або ж як на алхімію страв чи парфумів, де поєднання інгредієнтів дає щось більше і окреме, ніж просто набір інгредієнтів; або спільне творення законів і культури, невидимого Бога; або ж безлікий Третій несвідомо створений для нашого спілкування; або ж найглибші, архаїчні прошарки з особистісного досвіду, що перетворюється на окрему суб'єктність та інші, в цілому подібні за настроєм.

Отже, асоціації та особистісні наративи, що викликає метафора Третього, являють себе досить поетичними та пов'язаними ідеєю спів-творення (co-creation). Фокус уваги зміщується з інтрапсихічного світу клієнта на інтерперсональне поле в терапевтичній діаді, де психічна реальність є не заданою, а спільно сконструйованою.

Потенціал використання метафори «неусвідомлюваної аналітичній третій» у терапії. Метафора може бути корисною як один зі способів осмислення процесу терапії, особливо у парі «супервізор-супервізанти». Клієнт також може помітити та описати (і дійсно робить це, чим також активно включається у спільну рефлексію щодо спів-створення стосунків) феномени, які ми тут назвали Третім. Разом з тим, немає самоцілі в тому, щоб ввести цю метафору, як і будь-яку іншу, авторства психотерапевта, у терапевтичний контакт. Є ризик, що процес психотерапії перетвориться на процес навчання або виховання та створення «false self». Практикуючі спеціалісти добре знають тих клієнтів, за мовленням яких можна легко зрозуміти, психотерапію в якому напрямку вони проходили. Вихованці транзакційних аналітиків переповнені інтроєктованими метафорами про Внутрішню Дитину, психологічні ігри, буття Дорослим і так далі, а у гештальт-терапевтів можна знайти багато усталених виразів, через які неможливо не впізнати гештальт: «погрітися поруч»,

«я тебе почув», «мені це відгукується» тощо. Пацієнти, що приходять після «дикого психоаналізу», оперують поняттями опору чи захисту так, ніби пояснення феномену може замінити його розуміння та вчування. Тому біонівська поетична формула «без пам'яті та бажань» є необхідною умовою для розгортання і психотерапії, заснованої на стосунку. Метафори – завжди індивідуальні і неповторні, і можуть з'явитись тільки у співтворчості психотерапевтичної пари.

Наприклад, в одній з терапевтичних діад в роботі з'явилась і прижилась запропонована клієнтом метафора «пастки». Хоча психотерапевт міг би перевизначити «пастку» як Третього, сказавши щось на кшталт «ми це називаємо неусвідомлюваним аналітичним третім», це не дало б якісних змін спільній співтворчій роботі.

Тепер кілька слів про саму можливість рефлексії стосунків у терапевтичній парі. Розглянемо кілька версій такої можливості, навівши думки двох реляційних аналітиків, які пропонують дуже різні позиції. Вони не є просто антогоністичними, а діалектично доповнюють одна одну. Один погляд представлений Р. Гроссмарком, який пропонує ненав'язливу та акомпонує позицію психотерапевта. Коли пацієнту пропонують взяти участь у дослідженні взаємного впливу, його запрошують виконати спільну ментальну роботу, але це може бути забагато – очікувати взаємності від пацієнтів, які не переживають себе як безперервних та інтегрованих у часі та просторі та які не розглядають інших людей як цілісних та окремих суб'єктів. Р. Гроссмарк припускає, що психотерапія таких пацієнтів у стилі експресивного дослідження стосунку може ретравматизувати, або сприяти побудові «as if» аналізу. Така радикальна людяність аналітика може бути травмівною для частин самості, в яких переважає заздрість, всемогутність і сором, і важливим є саме здатність аналітика сприймати небуття, мертві частини та фрагментованість психіки таких пацієнтів. Р. Гроссмарк погоджується з тим, що ми безперервно і спільно конструємо досвід в аналізі, але визнає, що не всі пацієнти можуть переживати це або навіть усвідомлювати, і донесення цього до свідомості пацієнта не завжди є чимось цінним. Тому він пропонує концепцію «ненав'язливого аналітика», для якого мовчання не є буквальним мовчанням «без слів», але скоріше тактовною і приєднаною «сумісністю», за якої аналітик не втручається за допомогою зайвих знань чи пропозиції чогось більшого, ніж пацієнт може створити зараз, тобто це акомпанемент пацієнтам тишею, яка не є мовчанням у той час, як вони перебувають на плаву в мрях своєї власної суб'єктивності [9].

Радикально інший погляд ми зустрічаємо у роботах Д. Еренберг. Вона зазначає, що незалежно від нашої теорії, кожен з нас працює, виходячи з того, хто він є. Будь-яке навмисне втручання може включати в себе позасвідоме розігрування, отже, думка, що ми знаємо, чому ми реагуємо певним чином або що буде найкращим для пацієнта в конкретний момент, завжди проблематична. Д. Еренберг вводить поняття «інтимного краю» [6], для неї справжній контакт – це тільки щира та включена взаємодія, адже якщо пацієнт може мати справу з іншими людьми, які можуть бути недосконалими, такими, що розчаровують або навіть завдають біль, то найбільш корисною та підтримуючою буде допомога пацієнту мати з цим справу у відносинах з аналітиком, а не захист від зіткнення з будь-яким розчаруванням. Для Д. Еренберг психоаналіз є спільною діяльністю, в якій кожен учасник психотерапевтичної діади може принести в фокус щось, що інший може не усвідомлювати, після чого інший може бути здатний зробити наступний крок, що дозволяє першому підхопити роботу далі і просунути її так, як інший не зміг би. Оскільки цей рух відбувається в обох напрямках, в результаті пара може досягти місць, до яких жоден з них не зміг би дістатися самотужки [6].

Висновки. Психотерапія як соціальна практика має на меті осмислення та пізнання власного життя в контексті міжособистісних стосунків. Основним способом фіксації

змісту для психотерапевтичного дискурсу є метафора, що має максимально вписуватися в контекст унікального та живого процесу психотерапії, допомагати виявляти та конкретний аспект процесу. Метод експертних оцінок дозволив зробити висновки, що використання метафори «неусвідомлюваний аналітичний третій» допомагає в метапозиції оцінити як терапевтичний процес загалом, так і власні переживання психотерапевта та його «білі плями». Це виявляється особливо корисним для дослідження та опрацювання стагнацій та глухих кутів у терапевтичній діаді. Метафора Третього допомагає нам оприсутнити неусвідомлювані процеси взаємного афективного впливу, результатом чого є «спільне творення» у психотерапевтичній діаді, визнати та дослідити вплив кожної дійової особи на стосунок.

Список використаної літератури:

1. Aragno A (2008). *Forms of knowledge: A psychoanalytic study of human communication*. Baltimore, MD: PublishAmerica.
2. Aragno A (2009). *Meaning's vessel: A metapsychological understanding of metaphor*. *Psychoanal Inq* 29:30–47.
3. Benjamin, J. (1988). *The Bonds of Love*. New York: Pantheon Books.
4. Eco U. *Metaphor*, Dictionary and Encyclopedia // *NewLiteraryHistory*. 1984 (Winter). Vol. 15. №2. P. 255–271
5. Eco U. *The Open Work* // Harvard University Press. 1989. 320 p.
6. Erenberg D. B., Ph.D. *Working at the "Intimate Edge" Contemporary Psychoanalysis*, 2010, Vol. 46, No.1, pp. 120-141
7. Fonagy, P. (2001). *Attachment Theory and Psychoanalysis*. New York: The Other Press.
8. Greenberg, J. & Mitchell, S. (1983). *Object Relations in Psychoanalytic Theory*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
9. Grossmark R., Ph.D. (2012) *The Unobtrusive Relational Analyst*, *Psychoanalytic Dialogues: The International Journal of Relational Perspectives*, 22:6, 629-646.
10. Hoffman, I.Z. (1994). *Dialectical Thinking and Therapeutic Action in the Psychoanalytic Process*. *Psychoanalytic Quarterly*, 63, 187-218.
11. Hoffman, I.Z. (1998). *Ritual and Spontaneity in the Psychoanalytic Process*. Hillsdale, NJ: The Analytic Press.
12. Katz, S. M. (Ed.). (2013). *Metaphor and fields: Common ground, common language, and the future of psychoanalysis*. Routledge/Taylor & Francis Group
13. Krimendahl, Elizabeth K. *Metaphor in Child Psychoanalysis*. Series: Contemporary Psychoanalysis 1998-jan vol. 34 iss. 1
14. Lakoff, Johnson 1980 – G. Lakoff, M. Johnson. *Metaphors we live by*. Chicago, 1980.
15. Levenson, E. A. (2005). *The Fallacy of Understanding and the Ambiguity of Change*. New York: Analytic Press.
16. MacCormac, E. R. (1985). *A cognitive theory of metaphor*. Cambridge, Mass. : MIT Press, 254 p.
17. Madsen, M. W. (2016). *Cognitive Metaphor Theory and the Metaphysics of Immediacy*. *Cognitive Science*, no. 40 (4), pp. 881–908.
18. Mills, J. (2005). *A Critique of Relational Psychoanalysis*. *Psychoanalytic Psychology*, 22(2), 155-188.
19. Mitchell, S. A. (1988). *Relational Concepts in Psychoanalysis*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
20. Modell A. (2005). *Emotional memory, metaphor, and meaning*. *Psychoanal. Inquiry*, 25:555–568.
21. Modell A. (2009). *Metaphor: the bridge between feelings and knowledge*. *Psychoanal. Inquiry*, 29:6–11.

22. Modell A. (2012). Psychoanalysis, neuroscience, and the unconscious self. *Psychoanal. Rev.*, 99:475–483.
23. Ogden T. The Analytic Third: Working with Intersubjective Clinical Facts. *International Journal of Psycho-Analysis*, 75:3-19, 1994.
24. Ortega-y-Gasset J. Las dos grandes xnetaforas. – In: Ortega-y-Gasset J. *Obras Gmpletas*. Tomo II, Madrid, 1966, p. 387–400.
25. Owens C. The allegorical impulse: toward a theory of postmodernism // October. Vol. 12 (Spring, 1980). P. 67–86
26. Ricoeur P. The Metaphorical Process as Cognition, Imagination, and Feeling. “Critical Inquiry”, 1978, vol. 5, N 1, p. 143–159.
27. Stern, D.B. (1997). *Unformulated Experience: From Dissociation to Imagination in Psychoanalysis*. Hillsdale, NJ: Analytic Press.
28. Stolorow, R.D., Brandchaft, B., & Atwood, G. (1987). *Psychoanalytic Treatment: An Intersubjective Approach*.

METAPHOR OF UNCONSCIOUS ANALYTIC THIRD IN PSYCHOTHERAPEUTIC PRACTICE: METHODOLOGICAL POTENTIAL

Ivan Danylevsky,

*"KROK" University of Economics and Law,
30-32, Tabirna str., Kyiv, Ukraine, 03113
danylevskyiia@krok.edu.ua*

Today, the psychotherapeutic community faces a number of new challenges and tasks. They are partly related to the requirements of the time, when the situation of a great war forces to rethink and adapt practice, but also to the need to overcome the post-totalitarian and post-colonial past, which leads to the stagnation of psychotherapeutic thought, that turns out to be locked in totalitarian discursive practices. The need to assimilate modern relational views is obvious. The influence of the relational turn on the psychotherapeutic practice is considered, which can be summarized by three principles: the primacy of connectedness, psychoanalytic hermeneutics, and intersubjective ontology. The purpose of the article is to highlight the methodological potential of metaphors and the unconscious analytical third in psychotherapeutic practice. Research methods. The main method of obtaining the result was the method of expert evaluations. The results. It is stated that for psychotherapeutic discourse, metaphors are the main tool for fixating the content. A metaphor is a form by which a specific aspect of the process is constructed in the process of psychotherapy. The metaphor of the unconscious analytic (intersubjective) third falls into the wide semantic space of metaphors of field, it helps us to present the unconscious processes of mutual affective influence resulting in "co-creation" in a psychotherapeutic dyad or group, and to recognize and explore the influence of each actor on the relationship. The potential of using this metaphor in therapy, particularly in the "supervisor-supervisee" and "psychotherapist-client" dyads, is also considered. Part of the article is devoted to the question of possibility of reflection of relations in a psychotherapeutic pair. Conclusions. The method of expert evaluations made it possible to conclude that the use of the metaphor of the unconscious analytic third helps to evaluate in a metaposition both the therapeutic process as a whole and the psychotherapist's own experiences and their "blind spots". This turns out to be especially useful for exploring and working out stagnations and impasses in the therapeutic dyad. The metaphor of the Third helps us to make present the unconscious processes of mutual affective influence resulting in "co-creation" in a psychotherapeutic dyad, and to recognize and explore the influence of each actor on the relationship.

Key words: the third, metaphor, stagnation, psychotherapeutic dyad, relational turn, intersubjective ontology.